

УДК 613.4 (10)

Л.А. Гандзюк

ЕТНІЧНІ МОТИВИ У ФОРМУВАННІ ЕСТЕТИЧНИХ СМАКІВ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ШВЕЙНОЇ СПРАВИ

Анотація. Статтю присвячено аналізу ролі етнічних мотивів у формуванні естетичних смаків майбутніх фахівців швейної справи.

Ключові слова: естетичний смак, естетична культура, професійна підготовка, майбутній фахівець.

Handzyuk L.A. Aesthetic Factors in Optimization training of future specialists sewing.

Annotation. The article analyzes the role of aesthetic factors in forming the professional qualities of future professional sewing.

Key words: aesthetic taste, aesthetic culture, professional training, the future specialist.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Особистість формується під впливом численних чинників, об'єктивних і суб'єктивних, природних і суспільних, зовнішніх і внутрішніх, не залежних від волі і свідомості людей, що діють стихійно чи відповідно до певних умов. Цілеспрямоване формування і розвиток особистості забезпечує наукове організоване виховання, що поєднує в собі розумове, трудове, економічне, екологічне, правове, національне, естетичне та фізичне виховання.

Згідно з Концепцією гуманітарного розвитку України на період до 2020 року такий розвиток розглядається як процес удосконалення суспільства в напрямку наближення до потреб людини у всіх сферах суспільного життя, створення умов для максимального розвитку національної культури, розкриття творчого потенціалу й самореалізації кожної особистості відповідно до її потреб та інтересів. З цією метою передбачається вдосконалення суспільного середовища на засадах безпеки й стабільності, створення умов для функціонування демократичної культури, конкурентоспроможної та рівноправної серед культур інших народів світу, формування вільної, забезпеченої всіма можливостями для самовиявлення, фізично і духовно розвиненої особистості, яка живе в гармонії з собою, іншими людьми, природним середовищем і навколишнім світом [1, с.5-6].

У вирішенні актуальних питань демократизації та гуманізації суспільних відносин, підготовки особистості до життя, до майбутньої професійної діяльності важлива роль належить цінностям художньо-естетичної культури і мистецтва. Звернення до народного мистецтва зумовлено тим, що в основу його розвитку та функціонування закладено ідею формування культурної людини, здатної до глибокого сприймання, співпереживання, осмислення та творення прекрасного у повсякденному житті, навчанні, праці, спілкуванні тощо. Як зазначають учені Г. Шевченко, Ю. Пастухова, «студентська молодь, яка має бути інтелектуальною і морально-естетичною елітою суспільства, особливо потребує уваги до рівня розвитку естетичної і художньої культури, художньо-естетичної вихованості. Над цією проблемою працюють вчені, педагоги, психологи, соціологи, естетики різних країн світу, наголошуючи на посиленні уваги до проблеми формування естетичної свідомості у студентської молоді, підростаючих поколінь в контексті сучасної культури. Значна увага у сучасній теорії естетичного виховання та освітній практиці приділяється розробці таких понять, як естетична свідомість і естетичний досвід, естетичне виховання, естетичні цінності, ідеали, смаки. Серед найбільш значущих естетичних цінностей для людства є мистецтво, тому сучасна наука намагається пояснити характер проживання людини в медіальному просторі, з якого вона черпає естетичні враження, естетичні уявлення та різні види мистецтва» [8, с.3-4].

У пошуках відповіді на численні питання, що виникають в естетичній освіті та вихованні студентів, українські вчені переконливо доводять, що завдяки ефективному використанню естетичних цінностей вища технічна школа може досягти відчутних результатів у духовному формуванні особистості. Йдучи до цих перспектив, викладачі прагнуть визначити головне в освітньо-виховному процесі, будувати його за законами краси, цілісності, гармонії, зберігати та

передавати майбутнім фахівцям швейної справи значну спадщину візуальної культури, виразності тощо.

Для студентів технічного ВНЗ зв'язок з етнічними мотивами національної культури має особливе значення. Діалог з прекрасним в реальності, вивчення та впровадження елементів етнічної спадщини є тим невичерпним джерелом формування естетичних смаків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій практиці виявлено спроби аналізу та оцінювання ефективності впливу сім'ї, школи, засобів масової інформації на формування естетичних смаків і розвиток естетичної діяльності студентів технічних навчальних закладів. На думку вчених, питання залучення студентів до світу прекрасного на основі етнічного спрямування залишається недостатньо вирішеним в силу певних причин як теоретичного, так і практичного плану. Наявна ситуація спонукає вчених-педагогів, організаторів естетичної освіти і виховання молоді найбільш уважно ставитися до питання про роль народного духу, народної творчості і народної педагогіки в розвитку особистості, про роль народної культури у вихованні підростаючих поколінь (Г.Ващенко, Г.Сковорода, В.Сухомлинський, С.Русова, К.Ушинський та ін.); філософські ідеї про культуру як багатоаспектну категорію (Ю.Бромлей, М.Каган, П.Китаєв, А.Мильников та ін.); Виховний потенціал етнокультури і народної педагогіки (Г.Виноградов, Г.Волков, Ю.Руденко, М.Стельмахович, В.Сухомлинський та ін.); про народне виховання і його гуманістичні традиції (Я.Коменський, К.Ушинський, В.Сухомлинський та ін.); культуру як джерело формування змісту освіти (І.Лернер, Б.Лихачов, П.Милуков та ін.).

Етнічна культура, як самоорганізуюча педагогічна система відповідає потребам нації і розвивається як на основі взаємодії загальнонародної та етносередовищної культури, так і в результаті впливу на цю взаємодію освіти. Немає таких питань виховання, які не знайшли б відображення в етнокультурі. К. Ушинський з цього приводу зазначає, що з оригінальними педагогічними ідеями, шедеврами народної педагогіки, з педагогічним генієм народу ніхто не може змагатися [7, с.300].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Науково-педагогічні спостереження та відповідний аналіз сучасної практики дозволяють зазначити, що у вирішенні питань формування естетичних смаків майбутніх фахівців швейної справи на основі етнічних мотивів існують певні суперечності:

- між сучасними вимогами українського суспільства щодо естетичного виховання студентів навчальних закладів технічного профілю та недосконалістю існуючої практики їх підготовки до встановлення естетично-практичного зв'язку зі зразками народного мистецтва;
- між потребами системного педагогічного забезпечення процесу формування естетичних смаків майбутніх фахівців швейної справи засобами народної культури;
- між необхідністю цілеспрямованого формування естетичних смаків у майбутніх фахівців швейної справи на основі традицій народної культури та відсутністю методичних матеріалів і рекомендацій щодо змісту, форм, методів та засобів естетико-виховного впливу.

Зазначимо, що без осмислення питання ролі етнічних мотивів у формуванні естетичних смаків майбутніх фахівців швейної справи в умовах навчально-виховного процесу навчальних закладів не можна вирішити питання наближення молоді до прекрасного.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розгляд етнічних мотивів, які впливають на підвищення ефективності естетичного виховання майбутніх фахівців швейної справи у процесі професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу. К. Ушинський писав: «У кожній науці більшою чи меншою мірою є естетичний елемент, який наставник повинен передати учням» [7, с.245]. У всіх формах професійної діяльності викладача естетичне виховання повинно займати одне з головних місць. Навчальний процес повинен бути «наскрізь» пройнятий почуттям прекрасного: і та гармонія світу, яку вчитель шукає на уроці фізики; і та закономірність, яку показує в процесі вивчення математичних дисциплін, і та боротьба страстей, що аналізується на уроках літератури. У кожному навчальному предметі закладена краса, і учні при вмілій підтримці вчителя знаходять її.

Естетичне виховання – це свідомий цілеспрямований процес формування в особистості естетичного ставлення до дійсності та мистецтва. Існує система естетичного виховання, яка поєднує всі сфери соціального життя людини. Метою естетичного виховання є естетичний розвиток та освіта, залучення до духовних цінностей, до художньо-творчої діяльності. Завдання

естетичного виховання – розвиток естетичного сприйняття, розвиток художнього смаку, виховання естетичного віднесення до дійсності.

Виховання майбутніх громадян для кожної нації є найважливішим складником національної культури. Передача всіх культурно-історичних традицій батьків, дідів, прадідів завжди гарантувала вічність життя нації. Нація, за К. Ушинським, – це насамперед система різноманітних природних (біологічних, анатомічних, фізіологічних, психічних), історично зумовлених ознак тіла, душі й розуму. Національні мотиви певного етносу відзначаються й в одязі (силуети, вишивки, кольори, оздоблення).

Кожна людина за природою – художник, і тому намагається так чи інакше вносити у своє життя красу. Людина виступає в ролі художника не лише тоді, коли створює вироби мистецтва, присвячує себе поезії, живопису або музиці. Естетичні прояви закладено у праці людини, в її діяльності, спрямованій на перевтілення навколишнього середовища та самої людини.

Естетичне ставлення людини до дійсності пов'язане з її трудовою діяльністю. Усвідомлення та сприйняття праці як гри фізичних і духовних сил, як явища величного, облагородженого, прекрасного є фундаментом естетичного виховання та розвитку особистості. Уміння вдягатися зі смаком – це показник культурного рівня людини, її звичок, характеру, естетичних якостей. На розвиток естетичного смаку впливає живопис, скульптура, предмети побуту, одяг тощо. Бражає одяг, виконаний на високому художньому рівні з умілим поєднанням кольору, конструктивних ліній, форми та силуету. Красивий та зручний одяг дає змогу людині почувати себе вільно, впевнено, підвищує настрій. Творчій людині властиві уважність, уразливість, чуйність, інтуїція, багата фантазія, оригінальність мислення, ініціативність, висока самоорганізація, працездатність.

Залучення студентів до різноманітних видів діяльності дає можливість стимулювати в них творчу активність; залучати до творчої праці, цілеспрямованого розвитку естетичних смаків.

Педагогічна діяльність, пов'язана з естетичним вихованням майбутніх фахівців швейної справи, передбачає не тільки звернення до людських почуттів, але й виховання здібностей щодо створення краси на основі національної спадщини. На шляху до цієї мети викладач не обмежується використанням певного матеріалу, що розвиває естетичні почуття у студентів, а й знаходить у своїй дисципліні ті аспекти, які можуть задовольнити естетичні потреби молоді.

Проведення занять з виготовлення швейних виробів стимулює студентів до творчості, сприяє естетичному вихованню. Естетична діяльність викладача передбачає цілеспрямований вплив на студентів певними заходами, які вимагають пошуку прекрасного у сфері народного мистецтва, удосконалення їх за законами краси.

Формування естетичних смаків у студентської молоді вимагає залучення їх до різноманітних видів естетичної діяльності та художньої творчості. Обмежена за своїм естетичним змістом діяльність призводить до згорання естетичного смаку, порушує діалектику об'єктивного та суб'єктивного в оцінному ставленні до естетичних проявів навколишньої дійсності. Естетичні смаки студентів виявляються в їх судженнях про справжні вироби, твори мистецтва. Оцінні судження характеризуються такими ознаками, як об'єктивність, компетентність, уміння відокремлювати та узагальнювати художньо-естетичні особливості, якості естетичних предметів, зумовленість естетичної оцінки, емоційність, послідовність і завершеність.

Формування у студентської молоді естетичних суджень є одним із найголовніших завдань естетичного розвитку особистості. В естетичних судженнях концентруються знання, почуття та оцінки. Навчити студентів висловлювати свої оцінні судження виявляється можливим за допомогою навчальних дисциплін. Студентів слід знайомити з прикладами естетичних суджень і висловлювань фахівців про музику, літературу, моду тощо.

Одним із найбільш перевірених педагогічних прийомів розвитку у студентів естетичних суджень є порівняння за подібністю та контрастом окремих частин художніх виробів. Ці порівняння розвивають у студентів спостережливість, почуття композиції, кольору, допомагають зрозуміти різноманітні засоби художньої виразності.

Одним із показників рівня естетичного розвитку молоді є їх творча активність, пов'язана зі створенням нових матеріальних і духовних цінностей.

Художня своєрідність, естетична і функціональна довершеність традиційного костюма українців можуть бути розкриті лише за умови комплексного дослідження художніх особливостей та

засобів, видів, способів і технік декорування одягу, а також композиційних прийомів об'єднання елементів убрання в цілісний комплекс. Художні особливості традиційного костюму мають такі складові: естетичні властивості матеріалів одягу: колір та його художньо-емоційне сприйняття; барвники; народні прийоми фарбування; поєднання різнохарактерних та різнофактурних матеріалів як художній засіб; народні способи орнаменталізації тканин: декоративне ткання, вибійка, вишивка; прийоми формоутворення основних компонентів убрання; крій, пропорції; способи нанесення декору безпосередньо на одяг (нашивні прикраси); орнаментальні мотиви та колорит оздоблення; розміщення декору; народні композиційні прийоми створення комплексів, одягу; способи поєднання та носіння компонентів убрання. Аналіз зазначених складових в їхньому тісному взаємозв'язку дає змогу простежити динаміку розвитку народних художніх прийомів, творчі пошуки народних майстрів, викликані змінами у традиційній культурі, пов'язаними з конкретними історичними подіями, соціально-економічними перетвореннями в суспільстві, які не могли не позначитися на зміні естетичних уявлень.

У сучасному одязі використовують чимало елементів народного одягу: зборки, складки, рельєфи, защепи, крій рукава, оформлення вирізу горловини тощо. Застосування елементів народного одягу у створенні сучасного залежить від його призначення. У моделюванні та створенні сучасного одягу широко використовують народний крій рукавів: «кімоно», вшивний рукав, розширений по всій довжині, зі зборками по окату і низу, «ліхтарик», вшитий у квадратну пройму рукав, реглан та інші. Вільний крій і мішкуватість рукавів під проймою, запозичені з народного одягу, роблять сучасні вироби зручними, а плавні лінії плечей, які переходять у верхній зріз рукава, підкреслюють жіночність і природну красу. У святковому вбранні народний характер підкреслюється декором на рукавах, унизу спідниці, не лише вишивкою, але й орнаментом з тасьми, який утворює різноманітні рисунки і незвичні кольорові поєднання. Одяг фольклорного стилю вдало доповнюють коміри, кишень, манжети, пояси, хустки, оздоблені вишивкою, плетені з лози кошики, прикраси з бісеру, дерева, кераміки, металу тощо. Народне мистецтво надихає сучасних модельєрів на пошук нових пропорцій, композиційних вирішень. Так, до комплекту сучасного одягу за народними мотивами все частіше входять штани, спідниця-штани.

Сучасний одяг, у якому використано народні мотиви, має відповідати таким вимогам: предмети одягу повинні передавати характер народного крою, видів оздоблення тощо; одяг має відповідати вимогам, які висуваються до нього; одяг за народними мотивами повинен інтерпретувати та пропагувати народні традиції, відображати самостійне бачення народного стилю.

Усе частіше українські дизайнери починають звертатися у своїх роботах до національних традицій оформлення одягу, особливо жіночого, на сукнях, дорогих і звичайних, з'являється українська вишивка, і навіть на чоловічих краватках і трусах з'являються візерунки наших предків. Українські мільйонери, бізнесмени та політики уже мають своїх улюблених дизайнерів, які створюють для них індивідуальний одяг з вишивкою. Вишивка не зникла з життя народу, як і не нівелювалася його душа, естетичні уподобання. Основне призначення гаптування – прикрашувати одяг, інтер'єрно-обрядові тканини – зумовило її виживання і подальший розвиток. Вишивка традиційно засновується на індивідуальній творчості, повільно переходить на перкалі, шовк та інші тканини промислового виробництва. І навпаки, фабричні різнокольорові нитки – заполоч, волочка, гарус – у народних гаптувальниць користуються значним попитом.

Загальною характерною рисою традиційного українського одягу та численних доповнень до нього є декоративна мальовничість, яка відбиває високий рівень культури виробництва матеріалів для одягу, створення його різноманітних форм, володіння багатьма видами й техніками опорядження та оздоблення.

Висновки з даного дослідження. Зазначене дозволяє зробити висновок про те, що формування естетичних смаків майбутніх фахівців швейної справи визначає єдність навчальних і творчих завдань, розвиток творчої особистості у процесі спеціально організованої художньо-конструкторської діяльності. Досвід переконує, що успішне формування творчих здібностей у процесі створення нових моделей одягу можливе, якщо передбачати вплив етнічних цінностей на студентів. Цей вплив охоплює прояв творчих здібностей студентів, оціночних суджень під час розробки нових моделей одягу; створення ескізів і проектів майбутніх моделей за законами краси, відповідно уявленням про неї; прояв студентами переживань під час ескізування та побудови креслень окремих частин одягу; задоволення кінцевим результатом, пов'язаним з виготовленням лекал; самостійність та ініціативність

виконання моделювання оздоблювальних елементів, які прикрашають моделі одягу; прагнення створити нову, неповторну модель одягу у процесі художньо-конструкторської діяльності.

Перспективи подальших розвідок. У побудови навчального процесу важливо впроваджувати метод проблемного навчання та комбінований тип занять, в умовах яких більша частина часу відводиться практичній роботі, яка ґрунтується на пошуковій та творчій діяльності, пов'язаній зі створенням нових моделей одягу. Практичні вміння і навички, які формуються на цих заняттях, є такими, що сприяють формуванню естетичних смаків майбутніх фахівців швейної справи.

Список використаних джерел

1. Концепція гуманітарного розвитку України на період до 2020 року (Проект). – Київ, НАН України, 2011. – 58 с.
2. Національна програма «Освіта» (Україна XXI століття). – К.: Радуга, 1994.
3. Алієв Ю. Ю. Основи естетичного виховання : посібник для вчителя / Алієв Ю. Ю., Ардоширова Т. Т., Барішнікова Л. П. – М.: Освіта, 1986. – 240 с.
4. Кара-Васильєва Т. В. Українська вишивка: альбом / Кара-Васильєва Т. В. – Київ, 1993. – 165 с.
5. Матейко К. І. Використання в сучасному одязі елементів традиційного вбрання / Матейко К. І. // Нар. творчість та етнографія. – 1963. – 75 с.
6. Морева Т. Г. Формуємо творчу особистість / Морева Т. Г. // Розвиток творчості учнів у навчально-виховному процесі : збірник наукових праць. – Херсон: Айлант, 2002. – С. 82-85.
7. Ушинський К. Д. Твори в шести томах / Ушинський К. Д. – К. – Рад. школа, 1954. – Т. 3.; Т. 6. – 793 с.
8. Шевченко Г. П. Художньо-естетичне виховання студентської молоді: монографія / Г. П. Шевченко, Ю. А. Пастухова. – Луганськ, 2010. – 180 с.

УДК: 374.635 + 159.922

О.Є. Гречаник

ПЕДАГОГІЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ З ФОРМУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ В ІНСТИТУТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розглянуто основні питання методики педагогічного експерименту з формування акмеологічної компетентності вчителя, виявлено особливості формування акмеологічної компетентності вчителя в системі післядипломної педагогічної освіти; описано зміст етапів експерименту; уточнено критерії сформованості акмеологічної компетентності вчителя.

Ключові слова: педагогічний експеримент, акмеологічна компетентність, учитель, післядипломна педагогічна освіта, критерії.

Grechanik O.Ye. Pedagogical experiment on the formation of acmeological competence of the teacher in the system of postgraduate pedagogical education.

Annotation. In the paper the basic issues about methods of pedagogical experiment on the formation of acmeological competence of the teacher are considered, the peculiarities of the formation of acmeological competence of the teacher in the system of postgraduate education are identified; the contents of the stages of the experiment are described; the criteria of the formation of acmeological competence of the teacher are specified.

Key words: pedagogical experiment, acmeological competence, the teacher, postgraduate education, criteria.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні одним з актуальних завдань освіти є «забезпечення особистісного розвитку людини згідно з її індивідуальними здібностями, потребами на основі навчання протягом життя» [3]. Саме акмеологічна компетентність як реалізоване бажання особистості постійно себе вдосконалювати може забезпечити ефективність професійної діяльності вчителя, його гармонійний саморозвиток, поступове особистісно-професійне зростання й досягнення акме в життєдіяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем акмеології, формування акмеологічної компетентності суб'єктів діяльності займалися Ю. Артемов, А. Деркач, В. Зазикін, Г. Коваленко, Н. Кузьміна, С. Макаров, А. Маркова, Л. Рибалко, Є. Селезньова, А. Фоміних та інші. Вагомий внесок у розвиток теорії та практики сучасної системи післядипломної педагогічної освіти зробили дослідження Л. Даниленко, О. Дубасенюк,